

Wojciech Kostecki SGH 15 PP „WILKÓW”

Przyczynki historyczno – biograficzne

Zenon Dzięgiel „Senior”

Poszukiwanie osoby w historii przypomina układanie puzzli. Puzzli specyficznych, ponieważ nie wiem z ilu pudełek wymieszane elementy mam przed sobą, nie wiem jak wygląda układany obraz, nie wiem także, których elementów brakuje. Zdarza się także, że wiele razy oglądany element objawia czym jest dopiero w zestawieniu z kolejnym, dotąd nieznanym elementem. Poniżej zapis jednej z wielu rozpoczętych historycznych układanek.

Element pierwszy. Pierwsza znana mi wzmianka o postaci. Aleksander Lewtak wymienia Zenona Dzięgiela w spisie członków ZWZ – AK i WiN z gminy Końskowola. Pisał o nim, że pochodził z Witowic, że był członkiem AK i WiN, w 1945 roku z ramienia organizacji wstąpił do MO, został komendantem posterunku w Nałęczowie (1945 – 1946). Współpracował z Zygmuntem Wilczyńskim „Żukiem”, dostarczał broń i amunicję. Zdekonspirowany przez podległych mu funkcjonariuszy wyjechał na Ziemię Zachodnie.¹

Element drugi. Notatka z 1983 roku wytworzona przez Wydział „C” WSUW w Lublinie. [...] *„Tuora Włodzimierz ps. »Podchorążak« i inni. Napad terrorystyczno-rabunkowy na posterunek MO w Nałęczowie. Dnia 18.12.1945 r. banda Żuka dokonała napadu na posterunek MO w Nałęczowie powiat Puławy, gdzie rozbroiła trzech funkcjonariuszy MO i jednego uprowadziła”*. [...] ²

Element trzeci. Bogusław Tuora „Warneńczyk” w jednym z wielu niepublikowanych wspomnień opowiada o okolicznościach „uprowadzenia” Zenobiusza, raczej – Zenona Dzięgiela, komendanta nałęczowskiej MO – w sposób następujący *„[...] Wiosną 46 r.³ do Nałęczowa przyjechał komendant „Żuk” omówić sprawę porwania komendanta posterunku MO. Był podporucznikiem, pochodził z Końskowoli, nazywał się Dzięgiel Zenobiusz (sic!). Zabrano został Jan Prejs, pochodził z pow. Hrubieszowskiego. Mieli przy sobie broń krótką, pepesze i 1 karabin maszynowy produkcji czeskiej, który posiadali w uzbrojeniu posterunku MO Nałęczów. Zabrał ich „Żuk” i „Dąb”⁴ lotnym patrolem pozorując zabicie. Dwa strzały*

1 Aleksander Lewtak, Ojczyźnie oddani, Szkice z dziejów Armii Krajowej w gminie Końskowola, Końskowola 2008, str. 129,

2 IPN Bu 0187/89/2 Karty na czyny dokonane przez członków organizacji AK WiN, k.89

3 Wiosna 1946 roku w tym przypadku to termin bardzo nieprecyzyjny. Zygmunt Wilczyński „Żuk” opuścił teren po 3 marca. Przebywał w Krakowie, lecząc postrzał nogi otrzymany 3 marca 1946 w walce pod Niezabitowem – Kocianowem z grupą pościgową KBW – UB. Walka ta była konsekwencją ataku „Żuka” na Opole Lubelskie z 1 marca 46 roku. Atak przeprowadzony w trakcie trwania pacyfikacji terenu przez resort bezpieczeństwa, wsparty siłami KBW był zbrojną odpowiedzią podziemia na komunistyczny terror. W teren „Żuk” powraca na początku czerwca 1946 roku, czyli późną wiosną. Warneńczyk przesunął datę wydarzenia o parę miesięcy.

4 Zygmunt Brzozowski „Dąb” . AIPN BU 946/2358. WUBP w Warszawie. Akta śledcze przeciwko Zygmunutowi Wilczyńskiemu i innym z lat 1948-1950, k. 48. Po śmierci komendanta Podobwođu B Mieczysława Chabrosa „Polonusa” we wrześniu 1946 roku, „Dąb” zostaje powołany przez „Żuka” - Komendanta Obwođu Pułtusk II, na funkcję pełnioną przez „Polonusa”. Podlegali mu: Kazimierz Szlendak „Orzeł” kom. Rej. VI, Zenon Dzięgiel „Senior” kom. Rej. VII Markuszów, Jan Kowalik „Zawisza” kom. Rej. VIII Końskowola, Witold Wajs „Orzeł” kom. Rej. IX Kazimierz Dolny, Roman Gocyła „Jastrząb” kom. Rej. X Nałęczów .

5 Józef Głos „Jastrząbek” urodzony 21 lipca 1922 w Bochołnicy, gmina Nałęczów, rolnik. W oświadczeniu ujawnieniowym tak zrelacjonował swoją konspiracyjną działalność: [...] *„Od listopada 1945 r. wstąpiłem do organizacji AK pod dowództwem „Orlika”, dowódcą placówki był „Warna” nazwisko Tuora Bogdan (Bogusław- W. K) z Nałęczowa. Na roboty żadne nie chodziłem, wyjątkiem chodziłem na zebrania*

*oddane, aby podwoda mogła zeznać, że słyszała. Dzięgiel przyjął ps. „Senior”, był mianowany komendantem rejonu 7 gmina Markuszów, Kurów. Do pomocy miał „Jastrząbka” – Józef Głos.⁵ Bardzo często kwaterowaliśmy razem. Poważna sprawa była 28 III 47 r. przy ujawnieniu. W końcu zgodzili się i po ujawnieniu opuścił województwo lubelskie. Przebywał w województwie wrocławskim. Utrzymywał kontakt z nami”. [...]*⁶

Element czwarty. Komentarz do notatki z 1983 roku. Janusz Malicki „Maciek” „Szmit” po otrzymaniu treści notatki z prośbą o ustosunkowanie się napisał, co następuje: *„Trudno nazwać to napadem. Akcja była uzgodniona pomiędzy „Żukiem” i komendantem posterunku MO w Nałęczowie, Zenonem Dzięglem. Kilka dni wcześniej obaj spotkali się w restauracji "Sijego" i uzgodnili szczegóły. Czterech milicjantów (w tym Dzięgiel) określonego dnia załadowało się na konną „platformę” z pełnym uzbrojeniem, aby udać się na stację kolejową w Nałęczowie, dla dokonania przeglądu broni. W połowie drogi (ok. 2 km) zostali zatrzymani przez partyzantów (milicjanci rozpoznali "Podchorążaka") i rozbrojeni. Sfingowano porwanie komendanta Dzięgla (po kilkunastu minutach oddano kilka strzałów, a następnego dnia przysłano matce mundur syna. Matka była wcześniej powiadomiona, a następnie ewakuowana przez partyzantów. Po kilku dniach ppor. Dzięgiel powołany został na stanowisko komendanta rejonu VII WiN w Markuszowie. Warneńczyk o akcji „Żuka” był informowany. Kilka dni później inny milicjant z nałęczowskiego posterunku MO - Janek Prajs zbiegł do oddziału Warneńczyka i po miesiącu ożenił się z siostrą Warneńczyka-Ireną ps. „Iśka”. Włodzimierz Tuora – „Podchorążak”, zastrzelony został już po amnestii”.*⁷

Element piaty. Fotografia z Archiwum „Warneńczyka”. Co prawda nie ma na niej „Seniora” ale jest „Janek” i „Iśka” i „Dąb”. Za udostępnienie zdjęcia dziękuję w tym miejscu, Panu Włodzimierzowi Tuora synowi „Podchorążaka”. Opis do zdjęcia to słowa Warneńczyka

organizacyjne. Przebywałem stale na terenie rejonu 7 dowódcy „Seniora” Dzięgla Zenona z Witowic. Chodziłem w oddziale dywersyjnym z bronią długą i krótką do listopada 1946, potem wyjechałem na zachód i zerwałem z organizacją. Przed wyjazdem pistolet TT schowałem w domu, który obecnie zdaję. Poza tem żadnej działalności nie prowadziłem. P.S. W 1944 r. miesiącu lipcu byłem zmobilizowany do służby wojskowej. Służyłem 6 miesięcy w 9. pułku zapasowym w Lublinie. Zdezercerowałem w lutym 1944 r. i od tej pory wstąpiłem do organizacji AK. [...] IPN Lu 054/69 – 74,

5 Zygmunt Brzozowski „Dąb” . AIPN BU 946/2358. WUBP w Warszawie. Akta śledcze przeciwko Zygmuntowi Wilczyńskiemu i innym z lat 1948-1950, k. 48. Po śmierci komendanta Podobwođu B Mieczysława Chabrosa „Polonusa” we wrześniu 1946 roku, „Dąb” zostaje powołany przez „Żuka” - Komendanta Obwođu Pułtusk II na funkcję pełnioną przez „Polonusa”. Podlegali mu: Kazimierz Szlendak „Orzeł” kom. Rej. VI, Zenon Dzięgiel „Senior” kom. Rej. VII Markuszów, Jan Kowalik „Zawisza” kom. Rej. VIII Konskowola, Witold Wajs „Orzeł” kom. Rej. IX Kazimierz Dolny, Roman Gocyła „Jastrząb” kom. Rej. X Nałęczów .

5 Józef Głos „Jastrząbek” urodzony 21 lipca 1922 w Bochoćnicy, gmina Nałęczów, rolnik. W oświadczeniu ujawnieniowym tak zrelacjonował swoją konspiracyjną działalność: [...] „Od listopada 1945 r. wstąpiłem do organizacji AK pod dowództwem „Orlika”, dowódcą placówki był „Warna” nazwisko Tuora Bogdan (Bogusław- W. K) z Nałęczowa. Na roboty żadne nie chodziłem, wyjątkiem chodziłem na zebrania organizacyjne. Przebywałem stale na terenie rejonu 7 dowódcy „Seniora” Dzięgla Zenona z Witowic. Chodziłem w oddziale dywersyjnym z bronią długą i krótką do listopada 1946, potem wyjechałem na zachód i zerwałem z organizacją. Przed wyjazdem pistolet TT schowałem w domu, który obecnie zdaję. Poza tem żadnej działalności nie prowadziłem. P.S. W 1944 r. miesiącu lipcu byłem zmobilizowany do służby wojskowej. Służyłem 6 miesięcy w 9. pułku zapasowym w Lublinie. Zdezercerowałem w lutym 1944 r. i od tej pory wstąpiłem do organizacji AK. [...] IPN Lu 054/69 – 74,

6 Bogusław Tuora Warneńczyk-Wspomnienia i opowiadania, niepublikowany rękopis w zbiorach SGH 15 PP. WILKÓW, udostępniony dzięki uprzejmości Włodzimierza Tuory, syna Włodzimierza Tuory „Podchorążaka”.

7 Janusz Malicki „Maciek”, „Szmit”, Uwagi do notatki z 18.12. 1945 r. Rękopis w zbiorach SGH 15 PP WILKÓW. Pan Janusz w opisywanym okresie był łącznikiem nałęczowskiej placówki WiN. Dziękuję za wszelkie informacje, fotografie i komentarze rozjaśniające zakamarki przeszłości. Pan Malicki zmarł 28 grudnia 2020 roku.

cytowane parę wersów wyżej. [...] Kilka dni później inny milicjant z naleczowskiego posterunku MO-Janek Prajs zbiegł do oddziału Warneńczyka i po miesiącu ożenił się z siostrą Warneńczyka (i Podchorążaka – przyp. W.K.) - Ireną ps. „Iska”. Fotografia na odwrociu opisana ręką Warneńczyka – „Z prawej „Kolejarz” NN, „Iska” – Irena Tuora, „Dąb” Zygmunt Brzozowski, dow. patr. lot., „Irma” Irena Mrozkówna, „Jan” Janek Prejs, „Krysia” Krystyna Sikora. Niezabitów 1946, Zgrupowanie oddz. 15 pp „Wilków” mjr „Orlika” .

Wojciech Kosteki SGH 15 PP „WILKÓW”

